

5.18. Grondwateronttrekkingen

Kader

Inleiding

In de Waterwet (art 6.5.b) is aangegeven dat het waterschap het bevoegd gezag is voor het onttrekken en infiltreren van grondwater. Uitzondering vormt een drietal categorieën waar de provincie bevoegd gezag is: drinkwaterwinning, bodemenergie systemen en industriële onttrekkingen groter dan 150.000 m³/jaar.

Bij de invulling van de rol als bevoegd gezag vormt het beleid van de provincies Gelderland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Utrecht en van het waterschap, zoals vastgelegd in respectievelijke provinciale waterplannen en Waterbeheerplan de basis. Hierbij zijn voor de grondwateronttrekking de volgende doelen aangegeven:

- Doelmatige en duurzame benutting van het grondwater.
- In beeld (laten) brengen van gevolgen van de onttrekking en beëindiging en waar relevant laten toepassen van mitigerende maatregelen;

Via vergunningverlening stelt het waterschap eisen aan deze activiteiten. De basis hiervoor is de Keur. Voor de grondwateronttrekkingen en infiltraties is daarin aangegeven bij welke grenzen sprake is van een plicht tot vergunning en/of melding. Tevens is aangegeven dat sprake is van algemene voorschriften die voor alle onttrekkingen gelden.

In deze beleidsregel worden de beleidsdoeleinden zodanig uitgewerkt dat ze effectief kunnen worden toegepast als kader voor vergunningverlening. Daarnaast worden de algemene voorschriften nader gespecificeerd. De beleidsregel biedt daarbij zowel een kader voor de vergunningverlening als informatie naar de burger over de uitwerking van het beleid omtrent grondwaterbeheer.

Keur

Deze beleidsregel gaat over keurartikel 3.9: *Watervergunning onttrekken van grondwater en infiltreren in de bodem*

1. Zonder vergunning van het bestuur is het verboden:
  - a. grondwater te onttrekken, als de hoeveelheid te onttrekken water meer kan bedragen dan 10 m³ per uur;
  - b. grondwater te onttrekken ten behoeve van het permanent droog houden of beschermen van ondergrondse bouwwerken;
  - c. water in de bodem te infiltreren, als de hoeveelheid te infiltreren water meer kan bedragen dan 10 m³ per uur.
2. Geen vergunning krachtens het vorige lid onder a. is vereist, als het betreft het onttrekken van grondwater uitsluitend voor:
  - a. bronbemaling of proefbemaling, als de hoeveelheid te onttrekken grondwater minder bedraagt dan 100 m³ per uur en de onttrekking niet langer duurt dan 6 maanden en niet meer bedraagt dan 100.000 m³;
  - b. grondwatersanering en bodemsanering, als de hoeveelheid te onttrekken grondwater minder bedraagt dan 20 m³ per uur en de onttrekking niet langer duurt dan 36 maanden en niet meer bedraagt dan 100.000 m³;
  - c. beregning, bevoeiing of veedrenking, als de hoeveelheid te onttrekken grondwater minder bedraagt dan 60 m³ per uur;
  - d. een noodvoorziening;
  - e. overige doeleinden, indien de hoeveelheden te onttrekken grondwater minder bedragen dan 10 m³ per uur en 50.000 m³ per kalenderjaar.
3. Geen vergunning krachtens het eerste lid is vereist, als het gaat om het onder vrij verval onttrekken van grondwater bij de ontwatering en afwatering van gronden, met uitzondering van de gebieden zoals aangegeven op de kaart zoals bedoeld in artikel 3.4. (drainagekaart)

Verklaring van een aantal begrippen

Er is sprake van *infiltratie* als er schoon water in de bodem wordt gebracht met als doel dit op een later

tijdstip te onttrekken. Schoon water is water dat voldoet aan de chemische waterkwaliteitsnormen genoemd in de "Regeling milieukwaliteitseisen gevaarlijke stoffen oppervlaktewater".

Retourbemaling is het terugbrengen van schoon grondwater dat eerder aan de bodem was onttrokken. Bij bronneringen kan in bepaalde gevallen het schone grondwater worden geretourneerd in de bodem. Retourneren in de bodem vindt plaats om de gevolgschade van een bronnering te beperken.

De Waterwet biedt geen mogelijkheid het retourneren van grondwater te reguleren.

Wel kan de aanvrager een retourbemaling in de aanvraag voor een grondwateronttrekking meenemen als maatregel om de gevolgschade van de onttrekking te beperken. Nadeel hierbij is dat als tijdens de uitvoering van de onttrekking blijkt dat de retourbemaling niet uitvoerbaar is, geen inzicht meer bestaat op de gevolgen van de onttrekking. In dat geval wordt er grondwater onttrokken in afwijking van de watervergunning en moet de nieuwe situatie door middel van een nieuwe aanvraag inzichtelijk worden gemaakt.

Waar geldt deze beleidsregel?

Deze beleidsregel is van toepassing op het gehele beheergebied van Waterschap Rivierenland.

Raakvlakken met ander beleid of regelgeving.

In het algemeen kan worden gesteld dat daar waar grondwater wordt onttrokken, ook grondwater moet worden afgevoerd. Dit kan door middel van retourbemaling in de bodem, lozing als bronneringswater of als afvalwater op oppervlaktewater of riool. Bij lozing op riool of oppervlaktewater is de regelgeving vanuit het Besluit Lozen buiten inrichtingen, Besluit Algemene regels inrichtingen milieubeheer en de vergunningsplicht Waterwet van belang. Dit voor wat de kwalitatieve aspecten betreft. Ook deze regelingen kennen de mogelijkheden om de doelmatigheid van de activiteit te toetsen en te waarborgen. Bij vergunningverlening voor de grondwateronttrekkingen zullen ook deze toetsingscriteria integraal moeten worden meegewogen.

Voor infiltratie van hemelwater met als doel dit vervolgens te onttrekken worden de eisen van de grondwaterkwaliteitsbeheerder (Wet Bodembescherming) gevolgd ten aanzien van de kwalitatieve aspecten zoals monitoring en behandeling. Naar verwachting komt er in 2010 een algemene maatregel van bestuur over dit onderwerp.

Doel van het beleid

Het doel van het beleid is om zo effectief mogelijk en zo weinig mogelijk grondwater te onttrekken aan het watersysteem. Daarnaast richt het beleid zich op het voorkomen van schade ten gevolge van deze onttrekkingen.

De pijlers zijn het borgen van duurzaam en doelmatige gebruik van grondwater, het in beeld (laten) brengen van effecten en het voorkomen van negatieve gevolgen. Daarbij zullen de onttrekking/infiltratie en de gevolgen daarvan worden beschouwd vanuit het integrale watersysteem inclusief de beleidsdoelen zoals de KRW²-doelstellingen, verdrogingbestrijding, beheer strategische zoetwaterreserves en tegengaan van bodemdaling. Met name in het vooroverleg zal het waterschap actief inbrengen dat ook naar alternatieven moet worden gekeken om nadelige gevolgen voor het integrale watersysteem te beperken.

De toepassing van bovengenoemde uitgangspunten is ook afhankelijk van het doel waarvoor de onttrekking wordt uitgevoerd.

Toelichting op de beleidsregel

Bij grondwateronttrekkingen is het vergunningenbeleid afgestemd op:

² Kaderrichtlijn Water

- het doel waarvoor het grondwater wordt onttrokken en
- de mogelijke schade die kan voortkomen uit een dergelijke grondwateronttrekking.

De volgende gebruiksdoelen worden onderscheiden:

- a) Koelwater- en proceswateronttrekkingen.
- b) Grond- en grondwatersanering.
- c) Bronneringen (bouwactiviteiten en aanleg infrastructuur).
- d) Beregening (gietwater voor en bescherming tegen vorstschade van gewassen).
- e) Permanente drooglegging (ondergrondse garages, tunnels e.d.).
- f) Noodvoorzieningen (bluswater e.d.).
- g) Veedrenking.

De effecten van de gevolgen van de onttrekkingen worden beperkt en rekening wordt gehouden met andere belanghebbenden.

Hierbij gaat het om:

- a. Gevolgschade zoals:
  - Schade aan gebouwen ten gevolge van zetting en verzakking,
  - Schade aan gewassen in land en tuinbouw ten gevolge van veranderd waterpeil,
  - Schade aan archeologische objecten ten gevolge van drooglegging,
  - Schade aan natuur ten gevolge van veranderd waterpeil,
  - Ongewenste verspreiding van grond- en grondwaterverontreinigingen ten gevolge van grondwaterstromingen,
  - Ongewenste effecten op de hoeveelheid en kwaliteit van de openbare drinkwatervoorraden.
- b. Onderlinge beïnvloeding van andere onttrekkingen.
- c. Retourbemaling.

Toetsingscriteria

Grondwateronttrekkingen moeten zo doelmatig en duurzaam mogelijk en met de laagst mogelijke hoeveelheid te onttrekken grondwater worden uitgevoerd. De criteria hiervoor zijn afhankelijk van het doel van de onttrekking. Hierbij worden de volgende typen onttrekkingen onderscheiden met hun bijbehorende toetsingscriteria.

1. Koelwater en proceswateronttrekkingen

Grondwater dat wordt toegepast als koelwater en proceswater wordt getoetst aan doelmatig gebruik. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen laagwaardig en hoogwaardig gebruik. Een nieuwe of uitbreiding van onttrekkingen ten behoeve van doorstroomkoeling wordt niet toegestaan. Er bestaat voorkeur voor hergebruik van koelwater als proces of spoelwater bij bestaande doorstroomkoelsystemen. Ook is er voorkeur voor hergebruik van (gezuiverd) proceswater als spoelwater boven het gebruik van grondwater. Bij de beoordeling van doelmatigheid en alternatieven zal een integrale afweging worden gemaakt tussen alle factoren zoals kosten, milieubelasting, volksgezondheid en natuur.

2. Grond- en grondwatersanering

Een grondwateronttrekking moet voldoen aan de algemene zorgplicht van de Wet bodembescherming. Er moet een zorgvuldige afweging plaatsvinden van saneringstechnieken waarbij het belang van een minimale onttrekking evenredig wordt meegenomen. Een saneringsplan waarbinnen toestroming van schoon grondwater en verdunning van het onttrokken verontreinigde grondwater wordt voorkomen.

3. Bronneringen

Bij bronbemalingen moet worden gestreefd naar minimalisatie van de onttrekking door het aanpassen van bouwtechnieken (onderwaterbeton, damwanden e.d.) en zorgvuldige planning

van de bouwwerkzaamheden. Grondwateronttrekking tijdens hoogwater in kwelgebieden moet worden voorkomen. Variabele peilbeheersing door middel dataloggers en gestuurde pompen wordt aanbevolen.

4. Berekening

Bij berekening moet bij voorkeur gebruik worden gemaakt van oppervlaktewater. Als er niet voldoende (schoon) oppervlaktewater aanwezig is of als ten gevolge van langdurige droogte het onttrekken van oppervlaktewater niet is toegestaan kan onttrekking van grondwater worden toegestaan.

5. Permanente drooglegging

Onderbemaling van onbepaalde tijd ten behoeve van drooglegging wordt, ongeacht de grootte van de onttrekking, niet toegestaan. Alleen als door de aanvrager wordt aangetoond dat dit redelijkerwijs niet is te voorkomen en als voldoende door de aanvrager is aangetoond dat het aangevraagde debiet niet aanmerkelijk zal toenemen (door ondeugdelijke constructies of materialen kan vergunning worden verleend).

6. Noodvoorzieningen en veedrenking

Geen beleidsregels

Een grondwateronttrekkingsvergunning is er op gericht om schade te voorkomen. Iedere voorgenomen onttrekking moet voor de volgende thema's aan de daarbij horende criteria worden getoetst:

1) Gevolgschade

Zetting

Volgens NEN 6740 is een klink kleiner dan 0,05 meter onder gebouwen of een klinkverhang kleiner dan 1:300 acceptabel. Als de grondwaterstand niet wordt verlaagd tot onder het niveau van de gemiddelde laagste grondwaterstand wordt er geen ontoelaatbare zetting verwacht.

Als de verlaging niet toelaatbaar is kunnen de volgende maatregelen worden voorgeschreven;

- (1) beperken onttrekking door plaatsen damwanden ;
- (2) retourbemaling toepassen;
- (3) actuele staat van gebouwen opnemen;
- (4) monitoren van de staat van bebouwing;
- (5) monitoren van de verlaging van de grondwaterstand.

Landbouw

In het algemeen is een verlaging tot 0,05 meter ten opzichte van het bestaande grondwaterpeil ter plaatse van de landbouwgrond toelaatbaar. Bij verlagingen van meer dan 0,05 meter bij landbouwgronden met droogtegevoelige gewassen of grond, of bij kapitaalintensieve gewassen, zoals bij boom- en heesterteelt, kunnen de volgende maatregelen worden voorgeschreven:

- (1) beperken onttrekking door plaatsen damwanden;
- (2) retourbemaling toepassen;
- (3) actuele staat van gewassen opnemen;
- (4) monitoren van de staat van gewassen;
- (5) monitoren van de verlaging van de grondwaterstand.

De noodzaak tot het nemen van maatregelen is ook afhankelijk van de duur van de onttrekking c.q. peilverlaging en de periode van het groeiseizoen.

Archeologie

In het algemeen is een verlaging tot 0,05 meter ter plaatse van het archeologisch object toelaatbaar. Bij een verlaging van meer dan 0,05 meter ter plaatse van het object vindt afstemming plaats met de Rijks Archeologische Dienst over de toelaatbaarheid van de onttrekking en de te voor te schrijven maatregelen.

Natuur

Veel natte natuurgebieden (zie kaart 11 uit het bijlagenrapport van het Waterbeheerplan 2010-2015) lijden onder verdroging. Een eventuele grondwateronttrekking in (de nabijheid van) deze gebieden kan een negatieve invloed hebben op de grondwaterstand en/ of grondwaterstroming in die gebieden. Voor de natte natuurgebieden geldt in het algemeen dat een verlaging van de grondwaterstand in het gebied tot maximaal 0,05 meter toelaatbaar is voor tijdelijke onttrekkingen. Permanente onttrekkingen mogen geen negatieve invloed hebben op de grondwaterstand van natte natuurgebieden.

Specifieke regelgeving:

Voor alle Natura 2000 gebieden in het beheergebied van WSRL geldt dat een grondwateronttrekking in de nabijheid hiervan geen (negatieve) invloed mag hebben op de zogenaamde instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied. Veelal betekent dit dat een grondwateronttrekking in (de nabijheid van) een Natura 2000 gebied geen gevolgen mag hebben voor de grondwaterstand en/of grondwaterstroming in het gebied.

In Gelderland zijn beschermingszones natte landnatuur (zie kaart Provinciaal Waterplan) aangewezen. Voor deze beschermingszones geldt dat de inrichting en beheer van het waterhuishoudkundige systeem mede gericht is op:

- (1) Het instellen van een peilbeheer en het bepalen van de maximale omvang van grondwateronttrekkingen zó, dat de (benedenstrooms gelegen) natte natuur is veiliggesteld;
- (2) Het bewerkstelligen van een minimale nadelige invloed van menselijk handelen op de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater;
- (3) Het uitsluiten van nadelige effecten van grondwateronttrekkingen en oppervlaktewaterbeheer in de omgeving van de aangewezen gebieden.

De provincie Noord-Brabant kent een specifiek beschermingsbeleid voor alle natte natuurparels (zie kaart 11 uit het bijlagenrapport van het Waterbeheerplan 2010-2015, alle natte natuurparels in Noord-Brabant zijn aangewezen als TOP lijst gebied). Ingrepen in de waterhuishouding (waaronder dus grondwateronttrekkingen) die niet gericht zijn op behoud of versterking van de natuurwaarden zijn niet toegestaan binnen de natte natuurparels én in een zone daaromheen van gemiddeld 75 meter in het kleigebied.

Bodemverontreinigingen

In het algemeen zal een verlaging tot 0,05 meter ter plaatse van de grondwaterverontreiniging (bepaald door de contouren van grenswaarde grondwater) geen nadelige gevolgen hebben. Bij een verlaging van meer dan 0,05 meter wordt in overleg met het bevoegd gezag voor de Wet bodembescherming bepaald of de onttrekking toelaatbaar is en de aanvullende maatregelen moeten worden voorgeschreven.

Drinkwatervoorziening

Grondwateronttrekkingen die plaats vinden binnen een grondwaterbeschermingsgebied vinden plaats na afstemming met de provincie en het betreffende drinkwaterbedrijf over de toelaatbaarheid van de onttrekking en de voor te schrijven maatregelen.

Voor permanente onttrekkingen worden in deze gebieden geen vergunningen verleend. Uitsluitend voor tijdelijke onttrekkingen ten behoeve van grond(water)saneringen en civieltechnische bronneringen kan een vergunning worden verleend.

2) Andere onttrekkingen binnen invloedssfeer

De grondwateronttrekking mag geen nadelige invloed hebben op andere grondwateronttrekkingen die binnen de invloedssfeer liggen van de grondwateronttrekking.

De gegevens van het Landelijk Grondwater Register zijn hiervoor bepalend.

3) Retourbemaling

Retourbemaling wordt alleen toegestaan om gevolgschade te beperken of te voorkomen.

Retourbemaling is dan ook alleen toegestaan als dit in de vergunning is voorgeschreven.

4) Bijzondere gebieden

In artikel 3.11 van de Keur is als aanscherping op artikel 3.9 het verbod opgenomen om zonder vergunning grondwater te onttrekken of te infiltreren boven een vastgesteld debiet in de navolgende gebieden:

- In de provincie Noord-Brabant voor alle onttrekkingen van meer dan 1 m³ per uur voor zover dit betrekking heeft op beschermde gebieden volgens de waterverordening van de provincie Noord Brabant;
- In de provincie Zuid-Holland voor alle onttrekkingen voor zover dit betrekking heeft op milieubeschermingsgebieden volgens de Provinciale Milieuverordening van de provincie Zuid- Holland.
- In bijzondere gebieden zoals aangegeven in de Keur worden geen vergunningen verleend voor permanente onttrekkingen. Uitsluitend worden in die gebieden vergunningen verleend voor tijdelijke onttrekkingen ten behoeve van bouwkundige bronneringen en grond- en grondwatersaneringen.